

EDUCAȚIE SOCIALĂ · CLASA a V-a · GÂNDIRE CRITICĂ ȘI DREPTURILE COPILULUI
 Lecția 1 · Săptămâna 2 · Unitatea I — Gândirea critică: întrebări, opinii, argumente

Capacitatea de a ne mira. Formularea întrebărilor

CURS

Ne pregătim

1. Prima oră la o disciplină nouă. Elevii răsfoiesc manualul de educație socială și spun care este reacția lor: mirare, curiozitate, interes. Apoi formulează, fiecare, **primele două întrebări** pe care le-ar adresa profesorului pentru a afla informații despre această disciplină.

2. Două reacții diferite. Pe grupul clasei apare un anunț: acțiunea de voluntariat va fi marți, nu joi. Ana spune: „Voi adresa câteva întrebări pentru a afla mai multe detalii!”. Matei spune: „Of! Alt anunț pe grupul clasei! Îl citesc mai târziu!”. Cum au reacționat cei doi? De ce credeți că reacțiile lor au fost diferite?

3. Ce vom afla astăzi. De ce ne mirăm și de ce punem întrebări · ce fel de întrebări există · cui le putem adresa · ce drept exercităm atunci când întrebăm.

Învățăm

B1. De ce ne mirăm și de ce punem întrebări

Este posibil ca niciodată să nu-ți fi pus problema dacă este bine sau nu să te miri, dacă este bine sau nu să ai întrebări; aceste lucruri le faci oricum, în mod obișnuit, ca toți copiii. Nu dintotdeauna copiii au avut acest drept: în Roma antică, *infantia* — copilăria — era etapa vieții în care nu puteai vorbi, iar credința vremii era că un copil nu știe să vorbească și nici să se exprime corect; din acest motiv, întrebările copiilor treceau neobservate. Astăzi copiii fac propriile descoperiri, ghidați de curajul de a pune întrebări și de atenția față de ceea ce se întâmplă în jur; toți marii savanți mărturisesc că mirarea și întrebările potrivite i-au dus spre marile lor descoperiri.

În fiecare zi aflăm lucruri noi, iar oamenii își manifestă curiozitatea adresând întrebări. Ne punem întrebări pentru că ne dorim să aflăm mai multe informații și pentru că **nu luăm totul ca fiind cunoscut**.

Definiție

Rolul întrebărilor este acela de a obține, prin intermediul răspunsurilor, informații noi, utile, de a completa și de a le clarifica pe cele pe care le ai deja.

Starea de curiozitate, de mirare crește dorința de a înțelege ceea ce se întâmplă în jurul nostru și de a ne face să punem și să ne punem întrebări, în căutarea de răspunsuri și de noi descoperiri.

Este important să formulăm **întrebări valoroase**, care prezintă importanță și interes; astfel, răspunsurile ne pot oferi informații clare și precise. O întrebare valoroasă atrage după sine un răspuns valoros.

Răspunsurile la întrebări ne ghidează și ne ajută să facem legătura între informațiile pe care le cunoaștem și cele noi, pe care le-am descoperit. Orice răspuns primit poate fi o sursă de noi întrebări. Cunoștințele noastre pot fi mereu îmbogățite dacă formulăm întrebări potrivite și le găsim răspunsul.

Drumul de la mirare la cunoaștere are cinci trepte: **mă mir** → **mă întreb** → **mă informez** → **descopăr** → **știu**.

Din lege

Convenția cu privire la drepturile copilului, adoptată de Adunarea Generală a ONU la 20 noiembrie 1989 și ratificată de România prin **Legea nr. 18/1990**, republicată, prevede la **art. 13 alin. 1**: copilul are dreptul la libertatea de exprimare, iar acest drept cuprinde libertatea de a căuta, de a primi și de a difuza informații și idei de orice natură, indiferent de frontiere, sub formă orală, scrisă, tipărită sau artistică ori prin orice alte mijloace, la alegerea copilului.

Art. 17 obligă statele să asigure accesul copilului la informație și la materiale provenind din surse naționale și internaționale, în special la cele care urmăresc promovarea bunăstării sale sociale, spirituale și morale și a sănătății sale.

În dreptul intern, **Legea nr. 272/2004**, republicată, **art. 28 alin. (1) și (2)**: copilul are dreptul la libertate de exprimare, iar libertatea lui de a căuta, de a primi și de a difuza informații de orice natură, **inclusiv în mediul online**, sub orice formă și prin orice mijloace la alegerea sa, este inviolabilă. Sintagma „inclusiv în mediul online” a fost adăugată prin Legea nr. 191/2022.

Concluzie: când pui o întrebare nu ceri o favoare — îți exerciți un drept. Dreptul de a căuta și de a primi informații îți este garantat de Convenția ONU și de legea română, inclusiv atunci când cauți pe internet.

B2. Întrebări închise și întrebări deschise

Întrebările pot fi închise sau deschise.

Definiție

Întrebările închise vizează răspunsuri scurte, formate dintr-un cuvânt sau două. Exemple: *Mergi astăzi în parc?* · *Mergem cu rolele sau cu bicicletele?*

Întrebările deschise cer răspunsuri mai detaliate. Exemple: *Cum ți-ar plăcea să ne petrecem după-amiaza?* · *De ce ți-a plăcut filmul pe care l-am văzut?*

Într-o formulare apropiată: întrebările închise sunt întrebări cu răspunsuri date, din care trebuie să alegi; întrebările deschise sunt întrebări care îți lasă libertatea de a formula propriul răspuns.

Întrebări închise	Întrebări deschise
răspuns scurt, de un cuvânt sau două, de genul <i>Da</i> sau <i>Nu</i>	răspuns dezvoltat, care cuprinde opinii, păreri, cunoștințe
limitează foarte mult discuția	stimulează discuția
<i>Mergi astăzi în parc?</i>	<i>Cum ți-ar plăcea să ne petrecem după-amiaza?</i>

Răspunsurile la întrebările închise sunt simple și scurte și limitează foarte mult discuția; răspunsurile la întrebările deschise sunt dezvoltate, cuprinzând opinii, păreri și cunoștințe, și stimulează discuția. **Cu cât utilizezi mai des întrebări deschise, cu atât vei primi mai multe informații.**

Orice răspuns trebuie să ofere informații clare și precise referitoare la întrebarea adresată. Când răspunsurile primite sunt incomplete, poți adresa întrebări suplimentare sau poți consulta alte surse.

B3. Modalități alternative de a formula întrebările

Aceeași informație poate fi cerută în mai multe feluri. Întrebările pot începe cu: *Cine? Ce? Care? Unde? Când? În ce fel? De ce? Ce este? Cum? Pentru ce? Crezi că?* — două întrebări formulate diferit pot obține același răspuns: *Unde se află laboratorul de informatică?* și *Care este drumul spre laboratorul de informatică?*.

O grupare a formulărilor, folosită ca metodă de lucru, reține șapte tipuri: *Când? Câte? Ce? De ce? Cine? Cum? Cu ce?*.

Întrebările *Ce este? Care este? Ce? Cine? Când?* sunt întrebări care solicită **memoria**. Întrebările *De ce? Cum? Ce se întâmplă dacă? Tu ce părere ai?* sunt întrebări care solicită **gândirea critică** — gândirea profundă — și conduc către investigarea, adică cercetarea, unei probleme.

Modalitățile alternative de a formula întrebările ne dau posibilitatea de a descoperi cât mai multe detalii despre ceea ce ne interesează, dar și de a găsi soluții variate la aceeași problemă. Ele ne ajută să gândim, să obținem informații noi, să găsim soluții variate, să înțelegem mai bine, să ne lămurim în anumite situații, să colaborăm eficient într-o echipă, să cerem ajutor când avem nevoie și să aflăm ce gândesc ceilalți.

Întrebările trebuie să fie **clare, decente și stimulative**, formulate clar și corect și **respectuoase**. Este indicat ca ele să fie însoțite de un ton, o mimică și gesturi potrivite, pentru a fi mai bine înțelese. După lansarea unei întrebări este indicat să-i lăsăm timp de gândire interlocutorului.

Definiție

Interlocutorul este persoana care participă la o discuție sau la o conversație.

A intervieva înseamnă a adresa întrebări spre a afla părerile cuiva în diverse probleme, în vederea publicării lor în presă sau a difuzării lor la radio și televiziune.

B4. Cui putem adresa întrebări

Întrebările tale te vor ghida într-o lume încă necunoscută, dar este important să știi să te informezi în siguranță, având grijă la pericolele pe care le poți întâlni.

Cea mai mare încredere o poți acorda persoanelor care trebuie să vegheze asupra ta pentru a fi permanent în siguranță: **părinții** au datoria să te ajute să te informezi corect. Pe lângă părinți, mai sunt responsabili de informarea ta corectă și alți adulți: **profesorii**, alți membri sau prieteni ai familiei, **angajați ai unor instituții** care se ocupă de respectarea drepturilor tale, cum sunt Direcția Generală de Asistență Socială și Protecția Copilului, Organizația „Salvați Copiii”, „Telefonul Copilului”, Poliția. Poți avea încredere și în grupul tău de prieteni și de colegi sau îți poți căuta singur răspunsul în cărțile din **bibliotecă** ori pe **internet**.

Există și situații în care întrebarea trebuie adresată unei anumite persoane: vrei să afli unde este laboratorul de informatică, vrei să te duci la secretariatul școlii, dorești să împrumuți o carte de la bibliotecă, vrei să participi la un concurs școlar, vrei să afli mai multe informații despre drepturile copilului. De fiecare dată există cineva potrivit căruia te poți adresa.

Sfaturi: nu pune întrebări persoanelor necunoscute decât dacă sunt angajați ai unor instituții precum școala, poliția sau biblioteca · nu-ți dezvălui niciodată în mediul online identitatea, adresa, școala, e-mailul sau parola · întrebările tale trebuie să fie respectuoase · pentru a afla cât mai multe lucruri despre o situație, folosește întrebări care încep cu *De ce? Cine? Ce? Cum? Când? Unde?*

Reținem

1. Starea de mirare și de curiozitate crește dorința de a înțelege ceea ce se întâmplă în jurul nostru și ne face să punem întrebări.
2. Rolul întrebărilor este de a obține informații noi, de a le completa și de a le clarifica pe cele pe care le avem deja; orice răspuns primit poate fi o sursă de noi întrebări.
3. Întrebările pot fi închise — cu răspuns scurt — sau deschise — cu răspuns dezvoltat. Cu cât utilizezi mai des întrebări deschise, cu atât vei primi mai multe informații.
4. În funcție de modul în care este formulată, o întrebare poate avea unul sau chiar mai multe răspunsuri; modalitățile alternative de a formula întrebările ne ajută să descoperim mai multe detalii și să găsim soluții variate la aceeași problemă.
5. Întrebările trebuie formulate clar, corect și respectuos, iar interlocutorului i se lasă timp de gândire. Le putem adresa părinților, profesorilor, colegilor, angajaților instituțiilor care se ocupă de drepturile copilului, sau ne putem informa singuri din bibliotecă ori de pe internet.

Aplicăm

D1. Recunoaștere. Identifică întrebările închise și întrebările deschise din lista de mai jos: a) *Crezi că Educația socială este o disciplină utilă pentru tine?* · b) *De ce?* · c) *Cum ți-ar plăcea să se desfășoare orele de Educație socială?* · d) *Știi ce drepturi ai?* · e) *Care sunt acestea?* · f) *Ești interesat să afli mai multe informații despre drepturile tale?*

D2. Producție scurtă. Transformă fiecare întrebare închisă de mai jos într-o întrebare deschisă: *Vrei să afli mai multe informații despre drepturile tale?* · *Crezi că este necesar să respecti regulile de politețe?* · *Avem responsabilități la școală?*

Explozia stelară

Tema pusă în discuție: dreptul la informare. Pe tablă se desenează o stea cu cinci colțuri; în centru se scrie tema, iar pe fiecare colț câte un tip de întrebare: **Ce? Cine? Unde? De ce? Când?**

Elevii lucrează în cinci grupuri. Fiecare grup trage la sorți sau i se atribuie un tip de întrebare și are ca sarcină să formuleze, în timpul dat, **cât mai multe întrebări** de acel tip despre dreptul la informare. Întrebările se scriu pe o foaie de flipchart.

La final, fiecare grup își prezintă foaia, iar foile se afișează în locuri vizibile din clasă. Se răspunde la cel puțin o întrebare din fiecare steluță. Profesorul oferă un scurt *feed-back* privind respectarea regulilor de formulare a întrebărilor, colaborarea în grup, varietatea și creativitatea întrebărilor și încadrarea în timp.

Model de pornire, dacă grupele se blochează: *Ce informații mă ajută să cresc?* · *Cine trebuie să îmi răspundă la întrebări?* · *Unde pot afla lucruri sigure?* · *De ce nu pot avea încredere în orice sursă?* · *Când trebuie să cer ajutorul unui adult?*

Din lege și mai departe

Din lege

Convenția cu privire la drepturile copilului, art. 12 alin. 1: statele părți vor garanta copilului capabil de discernământ dreptul de a-și exprima liber opinia asupra oricărei probleme care îl privește, opiniile copilului urmând să fie luate în considerare ținându-se seama de vârsta sa și de gradul său de maturitate.

Legea nr. 272/2004, republicată, art. 29 alin. (1) și (3): copilul capabil de discernământ are dreptul de a-și exprima liber opinia asupra oricărei probleme care îl privește; dreptul de a fi ascultat îi conferă posibilitatea de a cere și de a primi orice informație pertinentă și de a fi consultat.

Limita dreptului — Convenția, art. 13 alin. 2: libertatea de exprimare poate fi restrânsă numai prin restricții expres prevăzute de lege și absolut necesare pentru respectarea drepturilor sau a reputației altora ori pentru protejarea securității naționale, a ordinii publice, a sănătății publice și a bunelor moravuri.

Concluzie: ai dreptul să întrebi și să îți spui părerea, iar cei mari au obligația să țină seama de ea. Dreptul nu este nelimitat: se oprește acolo unde ar încălca drepturile sau bunul nume al altcuiva.

Știi că? Pentru a-ți face singur cont pe o rețea de socializare, în România este nevoie să ai cel puțin **16 ani**. Sub această vârstă, contul se poate deschide numai cu acordul părinților. Regula este stabilită de art. 8 alin. 1 din Regulamentul (UE) 2016/679, aplicabil direct în România.

Întrebare pentru voi: de ce credeți că legea a legat deschiderea unui cont de o vârstă anume?